

Ulusal oda sistemlerinin rolü görevleri, güçlü ve zayıf yönleri

Bugünkü adıyla ulusal düzeydeki ticaret ve sanayi odaları ilk olarak Fransa'da Napolyon döneminde ortaya çıkmıştır. 1802-1804 yılları arasında Fransa'da 176 oda kurulmuştur

→ Hazırlayan: H.Banu Yılmaz - TOBB AB Müdürlüğü Uzman Yardımcısı

Gelişmekte olan ulusal ekonomilerde, ekonomik büyümede kamu sektörünün ağırlığı azalırken özel sektörün ağırlığı gittikçe artmaktadır. Günümüz iş ortamında özel sektör, ticari ve ekonomik kalkınmada aktif olarak inisiyatif alan ve ekonomik politikaları belirleyen bir aktör konumundadır. Bu nedenle, özel sektörü temsil eden iş dünyası organizasyonları devlet ile etkin bir diyalog içerisinde, sektörün çıkarlarını gözeterek iş dünyası için yapılması gerekenlerin sorumluluğunu almak ve iş dünyasının hızla büyümekte olan ihtiyaçlarını belirlemek durumundadır.

ULUSAL ODANIN TANIMI

Yerel düzeyde her ölçekten şirketi temsil eden ticaret ve sanayi odaları, merkezi koordinasyon mekanizması ile iş dünyasının ihtiyaçlarını hükümete iletme durumunda olan ve özel sektörü en üst düzeyde temsil eden çatı kuruluşlardır. Üyelik sistemi sayesinde; imalat, ithalat-ihracat ve hizmet sektöründen gelen her ölçekteki kuruluşu temsil edebilecek bir özelliğe sahiptirler. Genel olarak odaların görevleri;

Üyelerinin doğrudan menfaatlerinin yanı sıra üyelerinin bulunduğu bölgelerin sosyo-ekonomik çıkarlarını korumak ve bölge ve ülke çapında iş dünyası ile resmi merciler arasında sosyo-ekonomik ortamla ilgili konularda farklı fikirlerin paylaşılabilirdiği ortamlar sunmak,

İş dünyasının dışa açılmasına ve rekabet gücünün artırılmasına katkı sağlamak,

Ekonomik ve bilgi teknolojileriyle ilgili değişimleri tahmin ederek üyelerinin sürdürülebilir büyümesini emniyet altına almak için üyelerine geniş çaplı hizmet sunmak,

olarak bilinmektedir.

Bu hizmetler dört grupta incelenebilir:

a) Ekonomik bilgilendirme: Ekonomik yapı, iç ve dış pazar ve iş ortamı konusunda bilgi sağlar.

b) Teknik yardım: Vergilendirme, mevzuat, iş kurma, işlerin transferi, teknoloji ve yenilikler hakkında çalışmalar yapar.

c) Uygulamalı eğitim: Profesyonel ve mesleki eğitim, yönetim eğitimi ve seminerler düzenler.

d) Danışma: İhracat danışma servisleriyle dış ticaretin teşvik edilmesi, ticaret fuarları, sergiler ve konferanslar organize eder.

Öte yandan, odaların yerel düzeyde şirketlere sağladıklarının yanı sıra, odalar arasındaki güçlendirilmiş inter-active işbirliği sayesinde tüm şirketler bir bütün olarak ulusal odanın network ünden faydalanabilmektedir. Bu düzeydeki network, şirketlerin dış pazarlara açılabilmeleri ve ülke ekonomisine daha fazla katkı sağlamları ve farklı piyasalarda rekabet güçlerini artırmalarına imkân sağlamaktadır.

ODA SİSTEMİNİN KISA TARİHÇESİ

Günümüz oda sisteminin en eski atası Ortaçağ Avrupası'nın esnaf ve sanatkâr dernekleri ve uluslararası ticaretle uğraşan tüccar loncalarıdır. O dönemde büyük ticaret merkezlerinde kurulmuş olan bu kurumların ulusal temsiliyeti mevcut değildi. Uluslararası ticaretle uğraşan tüccar loncaları, o dönemde ticaret borsasından, ağırlık ve ölçü birimlerinin belirlenmesi ve denetlenmesinden, tahkim çalışmalarının yürütülmesi ve limanların idaresinden sorumluydular. Fransız İhtilali sonrasında, şehirler ve tüccarlar güç kaybetmiş ve devlet idaresi ulusal düzeyde ekonomiyi düzenlemeye başlamıştır. Fransa ve İngiltere'de,

Tablo I: KITA AVRUPASI MODELİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

ÖZELLİK	GÜÇLÜ YÖNLERİ	ZAYIF YÖNLERİ
1.Özel Oda Hukuku	<ul style="list-style-type: none"> - Odanın amacının ve çerçevesinin net olarak yasalarla tanımlanmış olması, Örnek olarak, Odalar iş dünyasını ilgilendiren herhangi bir alanda vaatlerde bulunmak konusunda bağımsız değillerdir. - Odalar, yasalar tarafından düzenlenmiş olmasına rağmen hükümetin bir uzantısı değillerdir.	<ul style="list-style-type: none"> - Faaliyetlerin çeşitliliğinin sınırlı olması - Odaların, tüm ölçek ve sektörlerden bütün işletmeleri temsil etmesi, Bu özellik açıkça, Odaların Hükümetler ile politik diyalogları çerçevesinde kredibilitelerinin artmasını sağlamaktadır.
2. Zorunlu Üyelik	<ul style="list-style-type: none"> - Alınacak hizmet için her üyenin aynı bedeli ödemesi. Üyelik sisteminin gönüllü olduğu Anglo-Sakson sistemde hizmeti daha önce ücret ödeyerek almış olan işletmelerden, herhangi bir üyelik ücreti ya da hizmet bedeli ödemedi, bazı işletmelerin kopyalamaya çalışmasının (free rider behavior) riski mevcuttur. Kıt Avrupa sisteminde bunun önüne geçilmiştir. - Büyük işletmeler ile küçük işletmelerinin çıkarlarının aynı ağırlıkla gözetilmesi, - Üyelerin ödediği zorunlu aidatlar sayesinde, bazı hizmetleri sübvans ederek KOBİ'ler için daha uygun maliyette sunabilmeleri, - Firmalar üyeliklerinden ayrılmadıkları ve aidatlarını ödemek zorunda oldukları için Odaların gelirleri her zaman garanti altında olması, - Güçlü üyelik sistemi sayesinde, farklı uluslararası networklar ile işbirliği yapabilmeleri, İş dünyasının dışı açılmasına ve rekabet gücünün artırılmasına katkı sağlayacak işbirlikleri içerisinde yer alabilmektedirler.	Üyelerin talepler yönelik (demanda-oriente) bir sistem olmaması.
3. Hükümetle karşılıklı danışmanlık statüsü	<ul style="list-style-type: none"> - Bu sistem, hükümetleri ilgili alanlarda herhangi bir yasa çıkarmadan ya da düzenleme yapmadan önce Odaya danışılmasını zorunlu kılmaktadır. Odalar üyelerinin çıkar ve ihtiyaçlarına yönelik olarak hizmet etme misyonuna sahipken, hükümetler de hazırladıkları politika ve tedbirler için Odaların desteğine ihtiyaç duyarlar. Odalar, hükümetlere yakın oldukça, üyelerini temsil etme ve onların çıkarlarını koruma konusunda daha da başarılı olurlar. Bunun amacı kamu yönetiminin iş dünyasının ilgili alanlarda tecrübelerinden faydalanmasının teminidir.	Bütün ölçeklerdeki şirketleri temsil etmeleri nedeniyle dengeli bir görüş sunma konusunda zorluk yaşanabilmektedir.
4. Düzenlenmiş bölgesel alanlar	<ul style="list-style-type: none"> - Her bölge için tek bir Odanın kurulması. Bu sayede, farklı odalar arasında bir rekabet olmadığı için Odalar sadece görevlerini yerine getirmeye odaklanmışlardır.	Bölgelerinde tek olmaları sebebiyle, bazen daha az etkin ve daha az talep edilen aktiviteler düzenlenebilmektedir.
5. Kamu tarafından verilen görevler	<ul style="list-style-type: none"> - Odalara kamu tarafından bazı görevler verilmiştir. Odalar, özel sektörü temsil etmeleri nedeniyle özel sektörün sorun ve ihtiyaçlarına diğer hükümet organlarından daha fazla hâkimdirler. Bu problemleri çözmek için hem teknik bilgi hem de kapasiteye sahiptirler. Ayrıca, odalara bu görevlerin verilmesinin bir diğer yönü ise, merkezîyetçi anlayışın dışında, sorumluluğun dağıtılmasıdır.	Özel mi yoksa bir kamu teşebbüsü mü olduğu konusundaki sorun yaşanabilmektedir.
6. Özel kamu denetimi	<ul style="list-style-type: none"> - Koruma	Kamu müdahalesi

Tablo II: ANGLO SAKSON MODELİNİN GÜÇLÜ VE ZAYIF YÖNLERİ

ÖZELLİK	GÜÇLÜ YÖNLERİ	ZAYIF YÖNLERİ
1. Oda mevzuatının olmaması (özel statü)	<ul style="list-style-type: none"> - Bağımsızlık Şirketlerin mevcut odaya üye olma veya yeni bir oda kurma konusunda bağımsız olması.	Belli bir bölgede birden fazla odanın olması.
2. Gönüllü üyelik	Talebe dayalı bir sistem	Odaların ekonomik ve siyasi gücü üye sayısına bağlıdır. Bu nedenle, gönüllü üyelikte üye sayısının az olması odanın kamu üzerindeki etkisini sınırlamaktadır. Buna ek olarak, odanın geliri, zorunlu üyelik sistemine kıyasla daha düşüktür.
Kamu tarafından verilen görevinin olmaması	Üyelerine sunacağı hizmetler konusunda bağımsızdır.	Sunulan hizmetlerden kazanılan gelir düşüktür.

Tablo III: ÜLKELERE GÖRE ODA SİSTEMİ SINIFLANDIRMASI

KITA AVRUPASI (Gönüllü Üyelik)	ANGLO-SAKSON (Zorunlu Üyelik)	KARMA ODA SİSTEMİ
AFRİKA: Cezayir, Fildişi Sahiller, Cibuti, Mısır, Eritrea, Fas, Senegal, Tunus	AFRİKA: Gana, Mozambik, Namibya, Sierra Leone, Güney Afrika, Zimbabve	
AVRUPA: Avusturya, Fransa, Almanya, İtalya, Hollanda, Slovenya, İspanya, Yunanistan, Lüksemburg	AVRUPA: Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Macaristan, Estonya, İngiltere, İrlanda, İsveç, İsviçre, Litvanya, Norveç, Polonya, Slovakya, Finlandiya, Belçika, Letonya, Malta, Portekiz, Bulgaristan, Romanya	
	KUZEY AMERİKA: Kanada, ABD	
	LATİN AMERİKA: Arjantin, Şili, Jamaika, Peru, Venezüella	LATİN AMERİKA: Brezilya, Meksika
	ASYA&AVUSTRALYA: Avustralya, Hindistan, Nepal, Yeni Zelanda, Filipinler, Singapur, Sri Lanka	ASYA: Japonya, Tayland

sırasıyla 1791 yılındaki Loi Le Chapelier ve 1799 yılındaki birleşme kanunu (General Combination Act) ile tüccar loncaları yürürlükten kaldırılmıştır.

Bugünkü adıyla ulusal düzeydeki ticaret ve sanayi odaları ise ilk olarak Fransa'da Napolyon döneminde ortaya çıkmıştır. 1802-1804 yılları arasında Fransa'da 176 oda kurulmuştur. Bu odaların temel görevi; devlete, iş dünyasının görüş ve önerilerini (ekonomik mevzuat, tarifeler ve teşvikler hakkında) sunmaktır. Bu dönemdeki oda, sermayesinin yüzde elliden fazlası hükümetin denetiminde olan, kendisine ait bir bütçesi olmayan ve bir memur tarafından yönetilen bir kurumdur.

İlk olarak Fransa'da ortaya çıkan Kıta Avrupası Oda sistemi ile aynı dönemde İngiltere'de ortaya çıkan Anglo Sakson sistem günümüzde de hala geçerliliğini sürdüren oda sistemleridir. Bu iki sisteme ek olarak bazı ülkelerde karma oda sistemi geçerlidir.

KITA AVRUPASI ODA SİSTEMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI...

(Continental/Compulsory/Public Law Chambers)

Fransa'da ortaya çıkmış olan bu sistemde, odaya üyelik zorunlu olmakla beraber statüsü ve görevleri yasalarla tanımlanmıştır. Bu sistem, Fransa'dan sonra Al-

manya, İtalya, Avusturya, Hollanda ve İspanya dâhil olmak üzere Kıta Avrupasında uygulanmıştır. Bu nedenle, zorunlu üyelik sistemi Kıta Avrupası Sistemi olarak adlandırılmıştır. Kıta Avrupası oda sisteminde:

Her bir bölgede tüm ölçek ve sektörlerden bütün işletmeleri (özellikle KOBİ'ler) temsil eden tek bir odanın kurulması zorunludur.

Bütün işletmelerin odaya üye olması ve belli miktarlarda aidat ödemeleri zorunludur.

Odalar, tamamen kendi üyelerinin yararına kullanmak üzere sabit ve yeterli bir gelir kaynağına sahiptir. Siyasi otorite, yasal olarak ekonomik konularla ilgili kanun koymadan önce odaların görüşünü alırken; Odalar da ilgili alanlarda, özel sektörün ihtiyaçları doğrultusunda siyasi otoriteye görüş ve çözüm önerilerini sunabilirler.

Bu sistem ile normalde kamu kuruluşlarının yükümlülüğünde olan bazı fonksiyonlar, odalara verilmiştir. Bazı fonksiyonların odalara verilmesinin nedeni; Odaların ekonominin genel çıkarlarını temsil etmesi gerçeği, üyelerine ve diğer tüm ekonomik aktörlere doğrudan yakınlığı ve kamu kurumlarından daha verimli hizmet sunuyor olmasıdır.

Odaların özel statülerinde belirtilen misyonu çerçevesinde üyelerine hizmetler sunmaktadır.

Resmi makamların belirlediği ve üyelerinin buldukları bölgenin, mahalli ve bölgesel gelişimini olumlu etkileyecek tüm ekonomik ve yasal uygulamalar hakkında resmi makamlara danışman ve yol gösterici olarak hizmet verirler.

ANGLO-SAKSON (ANGLO-AMERİKAN) ODA SİSTEMİNİN ORTAYA ÇIKIŞI...

(Voluntary/Private Law Chambers)

Fransa'da ortaya çıkan Kıta Avrupası sistemi ile aynı zamanda, İngiltere'de başka bir oda sistemi ortaya çıkmıştır. İngiltere ekonomi politikasının liberal geleneğini takiben, kamu otoriteleri daha az müdahaleci bir yaklaşım sergileyerek iş dünyasının daha bağımsız olmasını savundular. Sonuç olarak, İngiltere'de odalara üyelik gönüllü olarak belirlenmiştir. Amerika, Kanada ve İngiltere gibi İngilizce konuşulan ülkelerde odalara üye olmanın gönüllü olmasına rağmen şirketler genellikle iş dünyası ile iletişim sağlamak için üye olmayı tercih ederler. Bu sistem dünyada Anglo-Sakson veya Anglo-Amerikan Model olarak tanınmaktadır.

Anglo-Sakson Oda Sisteminde;

Odaların kurulması ve yürütülmesi konusunda herhangi bir yasa mevcut değildir. (özel statü) Odaların görevleri yasalarla tanımlanmış olmaması nedeniyle, odalar belirli faaliyetleri yerine getirmek zorunda değildir. Odalar dönem içerisinde hangi konuya ağırlık vereceğine kendileri karar verirler.

Kıta Avrupası sistemine zıt olarak Anglo-Sakson modelde odalara üyelik gönüllüdür. Dolayısıyla o bölgede bulunan bütün işletmeleri temsil eden bir yapı olmadığından üye kapasitesi sınırlıdır.

Zorunlu üyelik modelinin aksine üyelere gelen aidat garantisi olmadığı için genellikle kendi hizmetlerini pazarlama ve üyelerinin ihtiyaçlarına cevap vermeye odaklanırlar. Bu nedenle odalar bir rekabet içerisindedirler. Odalar, yasalarla korunmadığından ve belirli düzenleme olmadığından, herkes oda kurmakta serbesttir. Yani bir bölgede birden fazla oda kurulabilmektedir.

KARMA ODA SİSTEMİ (MIXED-SYSTEM)

Karma Sistem, Kıta Avrupası ya da Anglo Sakson sistem olarak sınıflandırılmayan Oda sistemlerini kapsar. Çoğu ülkelerde bu Oda Sistemlerinden birinin geçerli olmasına rağmen, Tayland, Japonya gibi bazı ülkelerde her iki sistemde özelliklerini taşıyan Karma Sistem (Mixed System) uygulanmaktadır.

Sonuç olarak, dünyada Kıta Avrupası, Anglo-Sakson ve Karma Sistem olmak üzere üç farklı oda sistemi geçerlidir. Bu oda sistemlerinin ülkelere göre dağılımı yukarıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo III: ÜLKELERE GÖRE ODA SİSTEMİ SINIFLANDIRMASI

ÜLKE		ODA SİSTEMİ	
		ZORUNLU	GÖNÜLLÜ
AB ÜYE ÜLKELERİ	AVUSTURYA	X (358.000 üye şirket)	
	ALMANYA	X(3.600.000 üye şirket)	
	BELÇİKA		X
	ÇEK CUMHURİYETİ		X
	DANİMARKA		X
	ESTONYA		X
	FINLANDİYA		X
	FRANSA	X (2.000.000 üye şirket)	
	GÜNEY KIBRIS		X
	HOLLANDA	X (940.000 üye şirket)	
	İNGİLTERE		X
	İRLANDA		X
	İSPANYA	X (2.950.000 üye şirket)	
	İSVEÇ		X
	İTALYA	X (5.905.000 üye şirket)	
	LETONYA		X
	LİTVANYA		X
	LÜKSEMBURG	X (38.000 üye şirket)	
	MACARİSTAN		X
	MALTA		X
POLONYA		X	
PORTEKİZ		X	
SLOVAKYA		X (1996'dan beri)	
SLOVENYA	X (61.000 üye şirket)		
YUNANİSTAN	X (860.000 üye şirket)		
BULGARİSTAN		X	
ROMANYA		X	
DOĞU AVRUPA ÜLKELERİ	BEYAZ RUSYA	X	
	MOLDOVA	X	
	RUSYA		X
	UKRAYNA		X
BATI BALKAN ÜLKELERİ	ARNAVUTLUK	X	
	BOSNA HERSEK	X	
	HIRVATİSTAN	X	
	MAKEDONYA	X	
	SİRBİSTAN KARADAĞ	X	
AKDENİZ ÜLKELERİ	İSRAİL		X
	TÜRKİYE	X	
		17 ÜLKE	21 ÜLKE

Kaynak: The Chambers of Commerce and Industry, 1 May 2004, EUROCHAMBRES

AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ODA SİSTEMİ

Türkiye'de olduğu gibi, Avrupa Birliği'ne üye ülkelerden Avusturya, Almanya, Fransa, Hollanda, İspanya, İtalya, Lüksemburg, Slovenya, Slovakya ve Yunanistan'da, Odalara üyelik zorunludur. Avrupa Birliği üyesi ülkelerde yer alan 25 milyon şirketten 16 bin 712'si zorunlu üyeliğin var olduğu oda sistemine dâhildir. Bu rakamlar gösteriyor ki, Avrupa'daki şirketlerin yüzde 66,8'i üyeliğin zorunlu olduğu odalar tarafından temsil edilmektedir.

Aşağıdaki tabloda, AB üyesi ülkeler ile Doğu Avrupa, Balkan ve Akdeniz ülkelerindeki oda sistemlerine ilişkin dağılım görülmektedir.